Minna Ojanperä
Elinkeinoelämän keskusliitto EK

Ympäristövaliokunnan kuuleminen 5.4.2022
Asia: E 30/200 vp. Komission tiedonanto: REPowerEU: Kohtuuhintaisempaa, varmempaa ja kestävämpää energiaa koskevat yhteiset eurooppalaiset toimet

Ympäristöluvituksen sujuvuus investoinneissa vihreään siirtymään. Lupamenettelyjen kokonaiskäsittelyajat ja mahdollisuudet niiden lyhentämiseen.

Elinkeinoelämän keskusliitto kiittää mahdollisuudesta tuoda näkemyksiään asiassa ja toteaa seuraavaa:

Yleistä vihreän siirtymän investoinneista

Siirtymä kohti vähähiilistä yhteiskuntaa - *vihreä siirtymä* - vaatii mittavia investointeja, mikä tarkoittaa merkittäviä muutoksia käytännössä kaikilla yhteiskunnan sektoreilla. Yksiselitteisiä arvioita vihreän siirtymän investointitarpeista Suomessa, EU-tasolla tai globaalisti ei ole saatavilla, sillä arviot riippuvat niissä käytetyistä oletuksista ja menetelmistä.

EK:n näkemyksen mukaan hiilineutraaliuden saavuttaminen Suomessa vaatii erityisesti fossiilisten polttoaineiden korvaamista päästöttömillä vaihtoehdoilla ja raaka-aineilla sähkön ja lämmön tuotannossa, liikenteessä sekä teollisuudessa. Yksi keskeinen ajuri on sähköistyminen: päästövähennyksiä muilla sektoreilla voidaan saavuttaa siirtymällä fossiilisista energialähteistä päästöttömän sähkön käyttöön.

Alkuun päästövähennyksiä saavutetaan erityisesti energiatehokkuuden, bioraaka-aineiden käytön ja suoran sähköistymisen kautta, mutta keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä lasketaan erityisesti vedyn varaan vaikeimmin puhdistettavien sektoreiden osalta. Tämä johtaa sähkön kysynnän mittavaan lisääntymiseen Suomessa, ja kysynnän arvioidaan kaksinkertaistuvan 160TWh tasolle vuoteen 2050 mennessä (jos vedyn käyttö kasvaa voimakkaasti, jopa kolminkertaistuminen mahdollista).

Pääosa sähköntuotantokapasiteetin lisäyksestä katetaan maatuulivoimalla, joka tarvitsee tuekseen joustavaa sähköntuotantoa ja -kulutusta, sähkön varastointia sekä vahvat siirtoyhteydet.

Ympäristölupaprosessit osana vihreää siirtymää

Ympäristöllisten lupaprosessien ja vihreän siirtymän kytkeytyneisyyden tunnistaminen on Suomessa vielä kesken. Lyhyellä tähtäimellä selvästi keskeisimmät vihreän siirtymän energiainvestoinnit koskevat maa- ja merituulivoiman ja aurinkovoiman laajamittaista käyttöönottoa. Tärkeää on huomioida myös energiatehokkuutta parantavat investoinnit, vetyhankkeiden eteneminen luvitukseen asti, lupajärjestelmien ulkopuolella olevat hankkeet sekä energia- ja kiertotaloushankkeisiin lukeutuvat investoinnit.

EK käynnisti loppuvuonna 2021 Investoinnit liikkeelle -hankkeen, jonka tarkoituksena on päivittää tilannekuva investointien pullonkauloista. Hankkeen puitteissa tehtävä selvitys käy läpi keskeisten toimialojen ympäristölupaprosessit sekä niihin vaikuttavat rinnakkaiset lupapäätökset ja maankäyttöratkaisut. Lisäksi hankkeessa tehdään maavertailu Ruotsiin, Saksaan, Puolaan ja Alankomaihin. Hankkeen tueksi on muodostettu EK:n toimialaliitoista koostuva ohjausryhmä

sekä noin kahdenkymmenen yritysedustajan muodostama tukiryhmä. Hankkeen tulokset julkaistaan kesäkuussa 2022.

Hankkeessa on tähän mennessä tullut ilmi seuraavia seikkoja:

- Investointien eri lupaprosessien kokonaiskäsittelyajat eivät ole lyhentyneet lukuisista lupaprosessien sujuvoittamishankkeista huolimatta. Kokonaiskäsittelyaika on useita vuosia. Ensivaiheen ympäristölupapäätöksen voi parhaimmillaan saada alle vuodessa. Muutoksenhaku pidentää kokonaiskestoa selvästi.

- Sähköinen asiointi ei ole asiakaslähtöistä, vaan viranomaiskeskeistä. Sähköinen asiointi ympäristöviranomaisessa on erittäin puutteellista.

- Toiminnanharjoittajat pitävät ympäristölupaprosessin ennakoitavuutta tärkeänä tekijänä sujuvoittamisen näkökulmasta. Esimerkiksi lupapäätösluonnoksesta kuulemiselle on kannatusta.

- Viranomaisten välinen yhteistyö ei ole pääsääntö, vaan poikkeus. Noin 1/3 ympäristölupavalituksista vuosina 2020-2021 tehtiin viranomaisen toimesta.

- Lakiin sidotut käsittelyajat asettavat lupaprosessille reunaehdot ja niiden laajamittaista käyttöönottoa, myös muutoksenhaussa, tulee selvittää. Ympäristönsuojelulain ilmoitusmenettelyssä käsittelyaikojen käyttöönotto on käsityksemme mukaan nopeuttanut viranomaistoimintaa.

- Maankäyttöasioissa keskeiset viranomaiset ovat kunnissa. Rakennuslupien tulkinnoissa on merkittäviä eroavaisuuksia. Maankäyttösääntelyn ja ympäristölupien keskinäinen yhteys tulee ymmärtää, jotta suuntaamme korjaavia toimia oikeisiin prosesseihin.

- Muutoksenhakuoikeutta kunnioitetaan elinkeinoelämän toimijoiden puolella. Ei ole kuitenkaan syytä ulkoistaa muutoksenhakua osana lupaprosessien kokonaisuutta. Suomessa voisi olla syytä selvittää mahdollisuus ottaa käyttöön "yksi hanke, yksi valitus" -sääntö. Lisäksi perittävien maksujen merkitykseen haitantekotarkoituksessa tehtyihin valitukseen tulee kiinnittää huomiota.

EK kannattaa pääosin E-kirjeessä lausuttua Suomen kantaa lupamenettelyiden vauhdittamista liittyen. EK katsoo, että ohituskaistoja voisi ottaa käyttöön tietyissä tilanteissa. EK pitää tärkeänä toiminnanharjoittajien tasapuolista kohtelua, mutta katsoo, että muuttuneessa turvallisuuspoliittisessa tilanteessa Suomessa täytyy kyetä luomaan lyhyen tähtäimen prioriteettikriteerit kiireellisimmille energiainvestoinneille. Priorisointi ja nopeutettu käsittely voivat olla väliaikaisia.

EK huomauttaa, että priorisoinnin tarvetta voi vähentää sellaiset sääntelymuutokset, jotka suunnataan lupaprosessien pullonkauloihin ja siten vaikuttavat nopeasti läpi luvitusketjun investoinnista riippumatta.

Lopuksi vielä EK:n näkemyksiä RePower-EU tiedonannon muihin osiin, joissa Suomen kannat ovat hyviä. EU-tason toimet eivät välttämättä toimi jokaisessa jäsenmaassa optimaalisesti. Energiamarkkinoiden toimintaan puuttumista tulisi välttää mahdollisimman pitkälle. Jos esimerkiksi huoltovarmuussyistä tällaisia toimia tarvitaan, ne tulee määritellä väliaikaisiksi. Energiahintojen ollessa pitkään korkealla tasolla kaikki EU:n sallimat tukimuodot olisi selvitettävä ja

tarvittaessa otettava käyttöön. Hallinnollisen taakan lisäystä ja liian yksityiskohtaista sääntelyä on kartettava kriisitilanteessakin.

Minna Ojanperä
Elinkeinoelämän keskusliitto EK